

egyre több diák végzett főiskolát. Most már elmondhatjuk, hogy a diákjaink között már jelentős a második generációs diákok aránya, tehát akiknek apjuk-anyjuk is idejárt. Nagyjából azt lehet mondani, hogy a diákjaink legalább egyharmada volt diákunknak a gyereke. De azért ma is faluról jön a többség. És ugye akik faluról jönnek, azok az iskolában tanulják a szlovákot, otthon nem hallanak szlovák szót. És akkor nekünk az érettségiig el kell juttatni oda őket, hogy a felvételit meg tudják csinálni szlovákul.

E: Milyen tantervek szerint tanulnak a gyerekek a magyar iskolákban?

I B: Az adott tantárgyakhoz a szlovákkal azonos tantervek vannak. Az óratervünk valamivel több, mert nekünk még ott van a magyar is, és az plusz három óra hetente. Ez nagyon komoly mennyiség, mert 6–7 órát jelent naponta. Tehát központi tantervek vannak, amelyeknek mi a 30%-át változtathatjuk minden tantárgyból a körülményeinknek megfelelően. Most dolgozzák ki a Nemzeti Alaptantervet, ami majd világosan kimondja, hogy mi az, amit meg kell követelni. A tankönyvellátást az állam biztosítja, viszont már léteznek alternatív tankönyvek, ezt a diáknak magának kell megvennie, de az állam ehhez is hozzájárul.

E: Magyarországi tankönyveket is használnak?

I B: Persze, mindig is használtunk. A matematikai példátárat mi már a szocialista időkben is Pesten vettük meg a diákoknak. Nekünk megvan az alap-tankönyv ellátásunk, a magyar tankönyveket inkább bővítésként hozzuk.

E: Jelenleg mint magyar iskolaigazgatónak, mik a legsúlyosabb gondjai?

I B: Első helyre tenném a gazdasági problémákat. És ezalatt nemcsak a mindennapi kiadásokat értem, hanem a tanárok béreit, a segédeszközöket, és az iskola épületének állagát is. Ez pl. annyira leromlott, hogy az kétségbeejtő. Ez jellemző egész Szlovákiára. Ha most ezeket az iskolákat egyszerre rendbe kellene hozni, én nem is tudom, mi lenne. Most már azon a határon vannak, hogy szinte veszélyesek ezek az épületek. A többi problémát én olyanak tartom, amit meg fog kelleni oldani, az ország egészén belül.

E: Miben várnának több segítséget Magyarországtól?

I B: Mi már eddig is sok segítséget kaptunk. Pl. az Illyés Alapítványon keresztül szereztük meg az első számítógépeket. Ez egy osztálynyi gép volt, amivel meg tudtuk kezdeni a rendszeres képzést. Azóta már újabb két számítógép-termünk van, oda már máshonnan szereztünk gépeket. De ez akkor nagyon nagy segítség volt. Egyébként bárhova megyek Magyarországon, pl. a módszertani központokba, nagyon készségesen segítenek. Én elsősorban szakmai segítséget várok, és úgy érzem, hogy ez teljes mértékben megvan. A magyarországi iskolákkal való kapcsolataink is nagyon termékenyek, úgy érzem, kölcsönösen. Az lenne jó, ha ez így maradna, ahogy van.

(Az interjút Liskó Ilona készítette)

„Én saját magamnál akarok itthon lenni”

Lászlóffy Pál, a csíkszeredai Márton Áron Gimnázium igazgatója, a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége elnöke

Educatio: Mikor alapították az iskolát, és alapítása óta milyen funkciókat látott el?

Lászlóffy Pál: Az iskola ismereteim szerint már 400 éves. Állítólag Rómában található a vatikáni levéltárban erről egy dokumentum. Dr. Mészáros István, magyar kutató professzor könyve szerint is bizonyítható, hogy az iskola több mint 350 éves múltra tekint vissza. A Ferenc-rendi szerzetesrend volt az iskola alapítója, és az iskola Katolikus Főgimnázium volt

egészen az államosításig, közben a Segítő Mária Katolikus Főgimnázium nevet is felvette. Az államosítástól egészen a mai napig állami iskola, és 1990-ben vette fel a Márton Áron nevet. Az épület 1909 és 1911 között épült, és 1912-től vette birtokába az ifjúság. Addig Csíksomlyón működött a középiskola, onnan költözött be az új épületbe. Ez az épület, amelyben most létezünk, kilencven éves. Ez az iskolának az utolsó változata, mindmáig. A század elején híres iskolaépítő, Majláth Gusztáv Károly építette, együtt a brassói meg a székelyudvarhelyi híres nagy iskolákkal. A mostani Áprily Gimnázium, meg a Tamási Áron mind-mind ebben az időben épült, és mind Majláth Gusztáv püspök munkája nyomán, aki nagy vagyonát rendi iskolák építésére áldozta.

E: Volt-e olyan időszak, amikor nem működött az iskola?

L P: Tulajdonképpen csak a háború alatt szakadt meg a tanítás, talán egy évet kellett ismételni, de hosszabb időszakra ez az iskola nem szünetelt.

E: Milyen oktatási funkciókat látott el az iskola?

L P: Alapítása óta ennek a vidéknek, a csíki medencének a fiataljait volt hivatott képezni, elsősorban papi pályára küldeni, meg közméltósági embert nevelni. Mivel a művelődésnek itt egyetlen ilyen fokú intézménye volt, ezt a szerepet több évszázadon át betöltötte. Tudomásom szerint és a levéltári anyag szerint itt mindig kellőképpen színvonalas oktatás folyt, főleg az utolsó században, amikor iskolánkból számos híresség került ki. Az 1848-as nagy idők legendás hőse, Gábor Áron is ennek az iskolának volt a tanítványa, vagy Márton Áron püspök is itt tanult hat éven keresztül. Talán innen is adódik, hogy az iskolánk az ő nevét vette fel. Az iskolának tanítványa és tanára volt Ambrus professzor, biológus, akadémikus, aki tsnádi származású. Szegeden fejezte be a pályafutását. Itt tanított Domokos Pál Péter és Pataki József, a híres történész, igazgató is volt. Itt tanított Venczel József tanár úr, a híres szociológus.

E: Kiknek az iskolája volt ez az intézmény, és ez hogyan változott?

L P: Ez egy katolikus iskola volt, de mindig befogadott más felekezetűeket is. Viszont azt is tudni kell, hogy a csíki medence lényegében tömb katolikus. A csíki medence máig meg is őrizte katolikus jellegét, a felcsík, és az alsócsík lakossága is nagyjából katolikus. Itt viszont mindig helyet kaptak a református, evangélikus, unitárius hitvallású gyerekek is, nem volt ilyen szempontból probléma, tehát mindig toleráns volt az iskola.

E: Mire büszke az iskola múltjából?

L P: Az iskola mindig fel tudta mutatni az igazi értelemben vett keresztény emberi magatartást az ifjúságnak. Ebben következetes volt, még talán akkor is, amikor a proletárdiktatúra évei következtek. Akkor is volt egy sajátos tartása ennek az iskolának, amit hagyomány szerint vittek tovább az akkori tanárok. A toleráns magatartást tartanám még jónak ebben az iskolában, tehát hogy felekezeti különbség nélkül befogadták az ifjakat. Tehát nyitott volt az iskola, annak ellenére, hogy katolikus iskolának indult, nem lehetett túl konzervatív. Bár bizonyos szempontból konzervatív szellemű iskola volt. Egyes tanügyi vezetők még most is konzervatívnak tartják, de én azt hiszem, hogy ez nemesebb értelemben nem is rossz.

E: Mi jelentette a legfőbb gondokat?

L P: A legfőbb gondot talán a tantestület biztosítása jelentette, tehát megfelelő képzettségű tantestületet biztosítani, nagyon nagy gond volt az idők folyamán. Sokszor félig kiürült az iskola, amikor hirtelen mentek el többen, és hirtelen támadt úr, pl. az idegen nyelv tanítása terén. A másik gond az iskola hatalmas épülete, és annak karbantartása és fenntartása. Ez most már egészen nagy teherre vált, hisz 90 év alatt egyetlen rendes felújítást sem hajtottak végre ezen az épületen. Ha most a katolikus egyház a visszaadott javakkal együtt visszakapná az iskolát, azt hiszem, nem tudná fenntartani. Mert maga az állam sem tudja fenntartani, akkora költségekkel jár ennek az épületnek a karbantartása és felújítása.

E: Mit jelentett tradicionálisan a magyar kisebbség számára ez az iskola?

L P: A magyar kisebbség számára a nehéz időkben egyfajta védelmet jelentett. Főleg a Trianon utáni időszakra gondolok, amikor itt mégiscsak közösségben érezhette magát, ami nem volt kis dolog. Tudni kell, hogy a két háború közti időszakban pl. egész komoly érettségi vizsgákat kellett tenni Brassóban, és bizony, azokon a vizsgákon nagyon kevesen jutottak túl az első nekifutásra. Abban az időszakban szigorúan meghatározták, hogy a magyarokat milyen számban és milyen fokon képezzék. Ez az iskola mindig a csíki medence kulturális fellegette volt, sokszor az egyetlen, amely az ifjúság képzésével ilyen szinten foglalkozott. Ma is Erdélynek az egyik reprezentatív iskolája. Igaz, hogy Csíkban most már felsőfokú képzési törekvések kezdődtek meg, közel tíz évvel a fordulat után. Kezdetben ez az intézmény adott helyet a felsőfokú oktatási próbálkozásoknak is. Itt működtek az első távoktatási képzések, mindaddig, amíg a fejlődés elhozta, hogy most már van egy Hargita alapítványi épület, ahol a távoktatás folyik. Amíg ez nem volt, mi adtuk a termeinket, a laborjainkat, vagyis a mi feltételeink között indult el a távoktatás, ami a felsőoktatás csíráját jelentette.

E: Milyen oktatási céllal működött az iskola 1990 előtt, és hogyan illeszkedett az oktatási rendszer egészébe?

L P: Tudni kell, hogy a diktatúra utolsó tíz évében a magyar ifjúság számára csak a technikai pályák voltak nyitottak, tulajdonképpen csak ezeket lehetett elérni. Ennek köszönhetően igen nagy számú mérnököt és almérnököt tudnánk felsorolni, akiket az iskola küldött útjára. Iskolánkban egy darabig matematika-fizika profil volt, majd ipari profilú osztályok működtek, mechanika, majd ipari kémia, de a vezető szak a matematika-fizika, majd az informatika lett. Az úgynevezett „átkosban”, negyven év alatt az iskola túlnyomóan reál beállítottságú volt. Most, a kilencvenes évek után történt csak meg az, hogy a reál- és humán tagozatoknak kialakult egyfajta egyensúlya.

E: Kik jártak ide ebben az időszakban?

L P: A diákok elsősorban Csíkszeredából és Csíkszereda közvetlen körzetéből jöttek, de kimutatható, hogy az évek hosszú során Alfaluból, Csomafalváról, de még Gyergyószentmiklósról, és a Székelyföld más részeiből is, ami túlesik a Hargitán.

E: Milyen anyagi, tárgyi és személyi feltételek mellett folyt oktatás?

L P: Kilencven előtt a tanügynek létezett egy bizonyos fokú támogatottsága. Volt egy megszozott, eléggé sablonos, de mégiscsak jelentős anyagi bázis, amit arra fordítottak, hogy a kémia, fizika, biológia szertárakat felszereljék, és korszerűsítsék. Ezt azért is mondom, mert néhány évig tanfelügyelőként is dolgoztam a megyében, és tudom, hogy volt egy ilyen központi törekvés. Akkor volt egy didaktikai gyár az országban, ami időnként úgynevezett készleteket, bizonyos anyagrészekhez szóló eszközöket küldött ki, mind a kémia, mind a fizika vonatkozásában, de talán még a biológiánál is. Az akkori időknek megfelelően, eléggé jól ellátott volt az iskola kellékekkel, ami azután megszakadt. Kilencven előtt már visszafogottabbak voltak ezek a támogatások, már kevesebb jutott a költségvetésből, kilencven után pedig teljes „szabadság” következett be. Ez azt jelentette, hogy senki nem foglalkozott központilag a didaktikai felszereltség biztosításával és ez oda vezetett, hogy az iskoláknak a saját anyagi alapjai szerint történt az előrelépés, vagy stagnálás, vagy pedig visszafejlődés. Mi szponzori alapon tudtunk néhány laboratóriumba néhány jelentősebb dolgot tenni. Említeném a két informatika-kabinet létrehozását, és ezek megfelelő gépi felszereltségét. Csak-hogy ez nagy anyagi teher az iskolának, mert két munkalabort kell működtetni, és állandóan lépést kell tartani az informatika fejlődésével. A gépek nagy használatnak vannak kitéve, reggeltől-estig használják őket a diákok.

E: Miben tért el ez az iskola a többi, hasonló, nem kisebbségi iskolától?

L P: Volt egy sajátos nevelési felfogása, ami megnyilvánult abban, hogy az iskola mindig számon tartotta végzettjeit. Itt nagyon szépen kimutatható, hogy a találkozónak milyen lelki töltete volt, milyen megtartó ereje volt annak a 10–15–20 éves találkozóknak, melyre visszatért a diák. Erre a mindenkori vezetés nagy figyelmet fordított, és kapcsolat állt fenn a volt diákok és az iskola között. A volt diákok erejükhöz mértén támogatták is az egykori alma matert.

E: Hova kerültek innen a tanulók, mennyien tanultak tovább?

L P: A szocialista időszakban az volt az iskola egyetlen igazán vonzó ereje, hogy nagy számban jutottak be a technikai pályákra a tanítványaink. Ebben versenyeztünk az erdélyi iskolákkal, és ez egyfajta tartást, kohéziót adott az iskolának. Az volt a fő cél, hogy minél több embert felkészítsünk és bejuttassunk az egyetemre.

Itt a továbbtanulási arány mindig nagyon szép volt. Egy-két visszaeséstől eltekintve, hosszú időre visszamenőleg lehet igazolni, hogy, ha első nekifutásra nem is, de egy-két éven belül 75–80%-a a végzősöknek főiskolán, egyetemen folytatta tanulmányait. Mióta az informatika osztályok beindultak, nagyon sokan helyezkedtek el úgy, mint gépkezelők, vagy úgy, mint programok futtatói, tehát informatikusként. Ez az alapképzettség elég volt ahhoz, hogy vállalatok, vállalkozók alkalmazzák volt tanítványainkat. A fordulat után pedig a közgazdaságtan erősödött meg. A közgazdaságtanra nagyon sokan jutottak be, és ma már számos vezető közgazdász tanítványunk van.

E: Mik voltak az iskola legfőbb gondjai a szocialista időszakban?

L P: Ennek az iskolának mindenkor nagy gondja volt az anyagi ellátottság, a karbantartása az épületnek, és egyáltalán a körülmények biztosítása. 1996 őszére sikerült végre az iskola fűtését korszerűsíteni. Addig például, nyugalmazott érsekünk, Bálint Lajos püspök úr, mikor idejött szoboravatásra, azt kérdezte, hogy létezik-e még Szibéria. Ez azt jelentette, hogy a fiú bentlakásban szibériai körülmények voltak. A régi diákok tudják, hogy ebben az iskolában télen nem volt igazán meleg. Most sikerült elérni a korszerűsítést. Ma már elmondhatjuk, hogy az iskola legtöbb termében akár ingujjban is lehet létezni 30 fokos hidegben. Persze ha az ablakok jobban zárnának, és a többi dolgok is rendben volnának, akkor ez mind növelné a hatását.

E: Mit jelentett a szocialista időszakban a magyar kisebbség számára ez az iskola?

L P: Egyfajta biztosságot, túlélési lehetőséget, túlélési formákat. A tanárok nagyobb részt vállalták, hogy ha a sorok között is, de megtanítták az ifjúságot arra, hogy hogyan kell megmaradni, hogyan kell továbbélni. Ez nem volt kicsi dolog, főleg az elején, amikor legtöbbször elkapott a nagy hév, amikor azt hittük, hogy meg lehet váltani a világot a szocialista-kommunista elvek alapján. Tudjuk, hogy a nagy társadalmi egyenlőségi játék végül is hova vezetett.

E: Hogyan változott meg az iskola helyzete a rendszerváltás után?

L P: A legfontosabb az anyanyelvűség visszaállítása volt. Az 1989-es évben 11 osztály volt egy évfolyamon, és abból csak egy volt magyar nyelvű, egy mechanikai profilú osztály. Én voltam az osztályfőnöke ennek az osztálynak. Ebből az állapotból januártól szeptemberig eljutottunk oda, hogy az iskola teljesen magyar nyelvűvé vált. A román profil átment a Goga líceumba, megalakult a román nyelvű reál-humán gimnázium, és a román nyelven tanulni óhajtok átmehettek abba az iskolába. Ezzel a gimnázium visszanyerte régi hivatását, hogy magyar nyelven, anyanyelvén képezze az ifjúságot. Ez volt a legnagyobb fordulat. Utána pedig az a folyamat következett, amely megteremtette a reál- és a humán tagozatok közötti egyensúlyt, mert ez a természetes állapot, reál végzettségűekre és humánra egyformán szük-

ség van. Nálunk a humán tagozat nagyon lesatnyult a régi időkben, és most ez megerősödött. Így a filológiai, társadalomtudományi osztályok jöttek be, és idegen nyelvi osztályok. Ezek jelentették az új színfoltot, és egyforma rangja lett a két képzésnek.

E: Miben lett könnyebb és miben nehezebb az iskola helyzete a rendszerváltás után?

L P: Könnyebb lett egyszer abban, hogy az addigi beskatulyázott, túlideologizált állapotok megszűntek. Megszűnt az ideológiai nyomás, amit az emberekre ráerőltettek. Ez a szabadság jelentette egyben a veszélyt is, mert ezt a szabadságot sokan sokféleképpen értelmezték. Többek között úgy is, hogy most már nem kell tanulni, most már nem kell törekedni a megélhetésért, és ez mind a fegyelemben, mind pedig a tanuláshoz való viszonyban nagy visszaesést, nagy zuhanást hozott. Mindmáig éljük ennek a következményeit. Remélem, hogy a következő generáció már helyrerázódik, hisz a negyven évi „sötétség” után, azért egyikét esztendőnek el kell telnie ahhoz, hogy ráébredjünk, hogy mi a szabadság, és tudjunk élni vele. A legnagyobb gond az, hogy a hirtelen jött, ölbe hullott szabadságot mindmáig nem tudjuk kellőképpen értékelni. Ebben a relatív szabadságban nem tudjuk megszervezni az életünket úgy, hogy a leghatékonyabb legyen. Amikor a híres momentum bekövetkezett, és bejelentették, hogy Ceausescu elmenekült, akkor nagy volt az eufória. Én talán tíz percet tudtam örvendeni a hirtelen változásnak, mert rögtön azok a gondolatok borítottak el, amikről tudtam, hogy természetzerűleg jönnek abból a 40 évből. Mindig azt mondtam, hogy Ceausescunak és rémuralmának nem az volt a lényege, hogy fizikálisan hány embert tett tönkre, vagy hányat zárt börtönbe, hanem az a nagy-nagy szellemi kár, amit az egyeduralmával, és az erőszakos politikájával okozott. Ez a genocídium generációkat tett tönkre. Pl. ahogyan a generációk felnevelkedtek, megtanultak tapsolni. A kisgyermek még igazából öntudatára sem ébredt, de már belevitték egy olyan játékba, hogy az egyetlen legfőbb emberért kell élni-halni. Ez a „sötét” időszak legnagyobb kára.

E: Mi volt az, amit esetleg másképpen kellett volna tenni az iskolában a rendszerváltás után?

L P: Hamarább és hatékonyabban kellett volna bevonni az ifjúságot az iskola életének alakításába. Ez nem sikerült. Nem volt megfelelő dialógus a tanári kar és a diákszervezetek között, ezért sokszor konfliktushelyzet alakult ki, amit nem tudtunk mindig kezelni. Persze azt kell mondani, hogy mi, pedagógusok sem részesülünk megfelelő képzésben. Az utóbbi 20 évben Romániában a pedagógiai tudományok teljesen befagytak, megszüntették a pedagógiai intézetet is. Románia volt az egyetlen szocialista állam, ahol nem volt felsőfokú pedagógiai intézet. Ennyire „sötét” korszakban éltünk, és ennek a pedagógiai és humán képzésnek a hiánya adta azt, hogy a fordulat után a szabad világban nem rendelkezünk azzal a pszichológiai-pedagógiai felkészültséggel, ami kellett volna ahhoz, hogy ezt az új világot, s az új világban az ifjúságot kellő hozzáértéssel tudjuk irányítani. Most már nem lehetett úgy irányítani, ahogy a régi iskola tette, azt már nem lehetett folytatni. Ez a hirtelen felszabadulás, váratlanul, felkészületlenül érte a pedagógus társadalmat is, nemcsak az egész társadalmat. Ennek nyögjük mindmáig a következményeit.

E: Mit jelentett a rendszerváltás után a magyar kisebbség számára ez az iskola?

L P: Most már szabadabban tudtunk indulni az új világba. Legalábbis az első két évben azt hittük, hogy teljes autonómiánk van, itt Székelyföldön annyira szabadon kezdtünk gondolkodni. Most már érezhető, hogy a centralizmus nem szűnt meg, sőt erősödött a bürokrácia. A kijelentések szintjén volt egyfajta decentralizáció, vagy egyfajta demokratizálás, viszont a gyakorlatban az ellenkezőjét láttuk. A tanügyben nagyfokú demokratizálódásra lesz még szükség, ki kell alakítani és meg kell erősíteni az iskolák autonómiáját. Ehhez viszont anyagi eszközöket kell adni. Tehát akkor lesz igazán hatékony az autonómia és az iskolák önállósága, ha év elején az iskola megkapja azt az összeget, amiből az iskolát fenntartja és a tanárokat fizetni

tudja. Amíg ezzel nem rendelkezik, addig csak szóvirág az autonómia. Ha a vezetőség kezében megvannak az anyagi eszközök, akkor fenn tudja tartani és befolyásolni tudja a dolgokat. Másképp csak könyörög a szülőknek, a szponzoroknak. Ezek jó dolgok, de bizonytalanok, sose kalkulálhatók teljes pontossággal, és sokszor ellehetetlenítenek egy iskolát.

E: Milyenek most az iskola tárgyi feltételei?

L P: Az iskola tárgyi feltétele nem volna rossz. Ennek az iskolaszervezetnek, amit újjól kialakítottunk, az évenkénti 6 osztálynak, és a Segítő Mária Gimnázium évfolyamonkénti 2 osztályának tűrhetően megvolnának az osztálytermei. Megvannak a minimális laborok, tehát a szaktermek is. Mi most már egy váltásban tanítunk, ez nagyon nagy előny, mert vannak iskolák, ahol még mindig két vagy három váltásban kínlódnak. Itt most az a nagy gond, hogy elkészült az iskolának a följavítási tanulmánya. Ennek alapján 4–5 éven keresztül a villamoshálózatot a fűtési hálózaton keresztül a termek felújításáig, mindennek a korszerűsítése, teljes felújítása szükségeltetik. Ha ez 4–5 év alatt megtörténik, pontosabban ha a városi tanács tudja évente ezt megfelelő összeggel támogatni, akkor 4–5 év múlva a Márton Áron Gimnázium ismét korszerű iskola lesz. Ha ez nem történik meg, akkor, ahogy az a betegnél is lenni szokott, ha időben nem avatkoznak be, súlyossá válik a helyzet, és lehet, hogy nagy műtéttel sem tudják majd megmenteni. Nem szeretném, hogy olyan helyzetbe kerüljünk, mint például a nagyenyedi gimnázium, ahol a díszterem tetőzete leszakadt, és szerencse, hogy azelőtt nap volt ott az ünnepség, mert ha nem, 200 ember ott marad. Ilyen helyzetbe jöhet ez az iskola is, ha tovább halogatnák a följavítást, mert nagy az igénybevétel. Naponta 1000 diák van az iskolában, ezért időnként a szükséges műszaki ellenőrzést, meg feljavításokat el kell végezni.

E: Milyen az iskola felszereltsége?

L P: Régi típusú tornatermünk van, tehát nem olimpiai méretű, de azért a testnevelés megoldására hasznos, csak kevés. Van egy kisebb tornatermünk is, meg pályák az iskola körül, futballpálya, kézilabdapálya, kosárpálya, kettő is. Most az egyiket felújítottuk. Ide jár a város ifjúsága, délutánonként, késő estig kosarazás van. Ezt sajnos nem tudtuk megszüntetni. Sok rongálással, meg az iskolába való bejárással is jár, de ez most már népi hagyománnyá alakult, hogy itt találja meg a helyi ifjúság az idő eltöltésének az egyik lehetőségét. Most az a gond, hogy kéne ide egy új, modern bentlakás, 4–5 személyes szobákkal, mert a mi bentlakásunk nagy hálótermes, 17-től 23 ágyakkal. Ez ma már nem felel meg az intimitásnak, és egyéb korszerű követelményeknek, de egyelőre ez van. Az étterem és a konyha tűrhető. A bentlakás az, amivel nem vagyunk elégedettek. Próbáltunk a fiúknál bútorcserét alkalmazni, meg is történt, de így is zsúfolt a bentlakás és nem felel meg azoknak a követelményeknek, amit a 20. század végén egy diák elvár a neki otthont adó iskolától.

E: Milyen az iskola anyagi támogatottsága?

L P: Ez az, ami a legrosszabb nálunk a fordulat óta. Addig legalább akármilyen költségvetés is volt, azt időben megmondták, azzal rendelkezünk, azt lekérhettük a pénzügyi szervektől. Most nincs. Most itt vagyunk április végén és nincs még a 2000-es évre költségvetésünk. Nem csak nekünk nincs, az országnak sincs, a megyéknek sincs, és a helyi tanácsoknak sincs. Következésképpen a költségvetésből élő intézményeknek nincs. Mit jelent ez? A villamos energia- és a vízfogyasztást késve, büntetve, nem tudom hogy, de valahogy a városi tanács lefödi. A fizetéseket a tanfelügyelőségeken keresztül a Minisztérium úgy, ahogy biztosítja, és ennyi. Ennyi, ami nagy-nehezen, késve kijön. A többi esetleges. Csak akkor van előrelépés, ha kellő mennyiségű szponzort tudunk biztosítani, és a szponzorok jelentős anyagi támogatást tudnak nyújtani. Ez áldatlan állapot. Az a legrosszabb, hogy felévkor tudod meg, hogy mennyi az a költségvetés, amivel gazdálkodnod kellett volna év elejétől. Sokszor

kiderül, hogy már félévkor elhasználtad a költségvetésed háromnegyedét. Az utolsó negyedre már nem is jut fedezet. Azt akkor költségvetés-módosításokkal, meg nem tudom, mivel hozzák ki. Egy nagy machináció az egész bonyolult szerkezet, aminek se vége se hossza, és ebben a lehetetlen helyzetben kell az iskolát fenntartani. Minél nagyobb egy iskola, annál több az ilyen fajta gond.

E: Milyen elvek szerint támogatják az iskolát?

L P: A tanulólétszám, az osztályok száma, az épület állaga határozza meg a támogatást. Ezeket az adatokat mindig bekérik. Erről a támogató szervezeteknek van egy összesítő kimutatásuk, ennek alapján próbálják arányosan elosztani a támogatást. De most pl. két olyan év volt, amikor javításra semmit nem kaptunk, egyetlen lejt sem. Tessék elképzelni, hogy lehet egy ilyen iskolát fenntartani, amikor költségvetésből élő intézmény vagyunk, és nem adnak egy lejt se karbantartásra.

E: Mennyi támogatás jut egy tanulóra?

L P: Ezt én így nem tudnám megmondani. Nálunk sajnos nincs ilyen kvótapénz, egy gyermekre jutó pénz. Lehet, hogy központilag valahol ezt kiszámolják, de ezt nem hozzák nyilvánosságra, és mi nem e szerint kapjuk.

E: Mire elég a pénz és mire nem?

L P: Ez az iskola életének éppen csak, hogy a lebegtetéséhez elég. Mikor a hajó ott van, hogy éppen süllyedni akar, de még kidobok ezt, kidobok azt, lemondok még erről-arról. Így lehet ma egyensúlyban tartani az iskolát. De ez semmiképpen nem elég ahhoz, hogy normális módon tudjunk működni.

E: Mennyiben térnek el az iskola feltételei a „többségi” iskolák feltételeitől?

L P: Erre a mi városunk nagyon rossz példa. A pozitív diszkrimináció révén Csíkszeredában a Goga fellelgyárrá alakult át, kitűnő feltételeket teremtettek, megújult bentlakást építettek, a felszereltség ragyogó, a konyhájuk inox edényekkel van felszerelve. Amíg több milliárd lejt költöttek a Goga líceum fejlesztésére, addig nekünk 10 éven keresztül egyetlen lejt sem adtak. Tehát ilyen arányok vannak. A románoknak olyan általános iskolát és olyan líceumot alakítottak ki, hogy az összes többi iskola vizet sem vihet nekik. Itt pozitív diszkriminációval éltek, hogy ne mondhassa a román, hogy valamiféle elnyomásban van része. De sajnálatos módon mégis mindig azt mondják, hogy ők vannak hátrányban, és ők az üldözöttek. Úgyhogy ez szomorú a számunkra. Udvarhelyt is hozhatnám példának. Ott olyan román líceumot építettek fel, amilyen Romániában is kevés van, holott a lakosságnak csak 2%-a román. Más megyékből importálnak be tanulókat.

E: Mekkora itt a tantestület?

L P: 52 állandó státussal rendelkezünk és 20 betanító tanárral, tehát olyan 70 tanár működik az iskolában. 18 óra a heti óraszám általában, de aki 25 évnél többet tanított, annak csak 16.

E: Hány tanuló jut egy pedagógusra?

L P: 25 tanuló van egy osztályban, ez alól van egy-két kivétel, de általában 25-ösök az osztálylétszámok. Pillanatnyilag 700 tanuló van a nappali tagozaton, de van még egy kifutó esti tagozatunk, és egy látogatás nélküli.

E: Mennyi a pedagógusok fizetése?

L P: A pedagógusok fizetése nagyon alacsony, ezért volt nemrégiben ez a három hétig tartó sztrájk. Most áprilistól ígérték, de még nem kaptuk meg a megemelt fizetést, Nekem most, a pályám végén 1500 000 lej az alapfizetésem, most megyek nyugdíjba. Ez forintban, kifejezve 20–25 ezer forintot jelent. Nem tudom, hogy szükséges-e, hogy márkában is megmondjam, vagy dollárban.

E: Milyen életformára telik ebből?

L P: Fizetéstől fizetésig várjuk a pénzt, hogy a közköltséget és az egyéb díjakat kifizessük, és egy tűrhető élmezést biztosítsunk, attól függően, hogy mekkora a családlétszám, vagy hogy hányan dolgoznak a családban. Várjuk, hogy mikor hozzák a következő fizetést, mert napokra beosztott a pénzünk. Ez nagyon nagy feszültséget szül, és rányomja a bélyegét az egész oktató-nevelő tevékenységre.

E: Ha van a pedagógusoknak kiegészítő keresetük, az miből származhat?

L P: Ha van neki földje meg ereje és ideje, gazdálkodhat, vagy kiadja az örökölt földet félbe, ebből valami kis jövedelem jöhet be. Aztán vannak ezek a magánórák. Az idegen nyelvszakos tanárok betanítanak különböző tanfolyamokon. Szerződést kötnek az illető vállalkozóval, vagy az idegen nyelvtanító intézménnyel. Van most már ilyen is szép számmal. Aztán itt vannak a hivatalosított magánórák, amikor felkészítőket szervezünk az egyetemre. Nahát ebből valamit még tudnak keresni. Nyilvánvaló, hogy mindenki megpróbál mellékkeresetet biztosítani, sokszor a melléktevékenység válik a fő állássá. Ez a felkészülésben is tükröződik. A tanárnak nincs már arra pénze, hogy könyveket vásároljon, számítógépet, vagy modern CD-eket, amikkel fejlesztheti magát. Ezek az eszközök hiányoznak, nyilvánvaló, hogy ez minőségileg visszaüt.

E: Milyenek számít a tanárok bérezése országos és kelet-európai viszonylatban?

L P: Hát tudtom szerint mi eléggé alulfizetett kategóriája vagyunk az országnak. A társadalmi ranglétrán talán még két alulfizetettebb kategória van, mint mi. Kelet-Európában Ukrajnától eltekintve, talán mi vagyunk a legrosszabb helyzetben. Ők még rosszabb helyzetben vannak.

E: Milyen a pedagógusok foglalkoztatási biztonsága?

L P: Mondjuk a foglalkoztatási biztonság elég jó. Ezért az éhbérért elég nyugodtan lehet dolgozni. Nem teszik ki az embert, csak végső esetben, ha nem tudom, milyen nagy dolgot követ el. Ha megpályázott egy állást, és azt elnyerte, akkor akár élete végéig dolgozhat. Még nincs túltermelés, általában még mindig szakemberhiánnyal küzd a tanügy. Nem mondhatjuk, hogy főleg van, inkább hiány van szakképzett pedagógusból a megyében.

E: Változott-e a pedagógusok helyzete a rendszerváltás után?

L P: Változott, mert most még nyíltabban szidhatja mindenki a pedagógusokat. Ebben az elszabadult világban nagyon nehéz a szülőknél is, de az iskolának még nehezebb. A családokban is súlyos feszültségek vannak. Jelentkezik pl. az alultápláltság is, tehát fizikálisan sem bírják a szellemi megterhelést a gyerekek. Nagyon sok családban a mindennapi betevő falatot sem tudják a gyerekeknek biztosítani. Nagyon sok szegény, de jó képességű gyerek nem tud továbbtanulni, vagy ha igen, a család maximális erőfeszítésével, ami visszaüt a család egész életére. Tehát olyan dolgok történtek a pedagógusok körül, hogy persze, hogy megváltozott a pedagógusok helyzete. Azért mondtam, hogy az a legjellemzőbb dolog, hogy most már mindenki szabadon szidhatja őket, mert mindenkit lehet ebben az országban szidni mindenféle felelősségre vonás nélkül, mert nagyon nagy a sajtószabadság. De a megbecsülés nem javult. Hosszú idő távlatában nézve ez nagyon veszélyes, mert amúgy sem volt vonzó a pedagógus pálya a fiatalság számára. Az anyagi feltételek sincsenek meg, és nincs meg a lakás biztonsága. A pedagógusok elégedetlenek a fizetésükkel és a társadalmi elismeréssel. Elégedetlenek az anyagi feltételekkel, amelyeket az iskola működéséhez biztosítanak. Elégedetlenek azért is, mert állandóan félrevezetik őket, állandóan ígérgetnek, és az ígéreteket nem tartják be. Úgyhogy nagy az elégedetlenség.

E: Mint igazgató, mennyire elégedett a tanárok munkájával?

L P: Nálam a mérce magasra van állítva több szempontból is. Nem mondom, hogy elégedett vagyok. Az emberek dolgoznak, dolgoznak, van aki jobban, pontosabban. Ami mérgesít

az az, hogy úgy-ahogy tűrhető feltételeket teremtettünk az iskolában, és ehhez mérten sok kollégámtól komolyabb hozzáállást várnék. A másik az, hogy én nem tudom a kényszert alkalmazni. Nincs is eszköz a kezemben, de ennek az én elveim között sincs helye. Ha jó szóval, értelmes úton nem lehet valamit elérni, akkor a kényszer sem használna, hanem még talán ártana is. Az a baj, hogy régóta nem hivatással készülnek erre a pályára a tanárok, úgy csinálják, ahogy a favágást. Sokan fát vágnak a mai iskolákban képzett pedagógusként is. Ezeknek a tanároknak a száma nő, nemhogy csökkenne. Minél több „favágó” tanár van, annál nehezebb az iskolának hosszú idő távlatában léteznie. Ezért kellene sürgősen közbe lépni, és hivatásra nevelni az embereket a főiskolákon meg az egyetemeken. Erdélyben a mostani évben kimennek az „utolsó Mohikánok”, az a gárda, amelyik a Bolyai egyetemen tanult. A Bolyai egyetem szelleme ezzel kivonul az oktatásból. Marad az utána jövőök szelleme, akik valahol még kapcsolódtak ehhez az egyetemhez, az újraindult Babes-Bolyaival, de az már nem a Bolyai régi szelleme. És utána elmarad a hivatás. Erre ma már nem készítik fel az embereket. Az úgynevezett „multikulturális” egyetem erre nem alkalmas. Itt mindenre készülnek az emberek, csak éppen a helyállásra nem, és ha az életben találkoznak egy nehéz helyzettel, elvesztik a fejüket. Ha már nincs idősebb kolléga, aki megértéssel viszonyul hozzájuk, akkor nagyon nehezen találják meg a helyüket. Aki jól akarna indulni, az is eltéved, mert egyáltalán nincs mihez igazodni. Az a nagy baj, hogy a középnemzedék hiányzik. Vannak egészen fiatalok nagy számban, hála istennek a tanügyben, és egy nagyon elöregedett csoport, akik majdnem mind mennek nyugdíjba. Ez nemcsak a tanügyben van így, hanem máshol is, de itt ez nagy gond. Amikor ezek a nagy öregek kivonulnak az iskolából, akkor egyensúlybomlás jön létre, és amíg ez helyreáll, addig sok minden történhet.

E: Kiknek a gyerekei járnak ide a legnagyobb számban?

L. P: Legnagyobb mértékben az értelmiségi szülők gyerekei járnak. Van egy olyan 35%-nyi vidéki gyerek. Részben a vidéki értelmiségiek gyerekei, és vannak a számunkra mindig élményt jelentő falusi gyerekek. Ezeknek a számát szeretnénk a felvételi határig növelni. Akik a falvakról jönnek be, tiszták és minden szempontból csak arra várnak, hogy fogjatok neki tanárok és képezetek engem tovább. Ezeknek az egészséges, jó vidéki gyerekeknek a száma azonban csökken. Az anyagi gondok miatt nem tudják a szülők a bentlakást fizetni, és akkor inkább egy vidéki gimnáziumban tanulnak tovább, vagy elmennek szakmát tanulni, vagy visszamaradnak a gazdaságba. Lehet, hogy sok értékes gyerek elvész a továbbtanulás szempontjából.

E: Milyen családi körülmények közül jönnek a gyerekek?

L. P: Az értelmiségiek, akik a pályán vannak, és fizetést kapnak, azok hozzánk hasonlóan, fizetéstől-fizetésig élnek, de tudják biztosítani a minimális feltételeket. A gyerekek beiskolázása nagy gond, főleg most, hogy a középiskolás tankönyvek ingyenessége megszűnt. Egy tankönyvcsomag a kilencedikeseknek 500–700 ezer lej körül van. Sok embernek ennyi a havi fizetése. El lehet gondolni, hogy ezek a családokra milyen terhet rónak, ha 2–3 középiskolás gyerek is van egy családban, és főleg ha van még egy egyetemista is.

E: Milyen általános iskolákból kerülnek ide a gyerekek?

L. P: A városi általános iskolák tanulóinál tapasztaltuk, hogy hosszú időn keresztül a gyerekek túldoppingolt állapotban kerültek az iskolához. A szülők erre áldoznak, előkészítőkre járatják a gyerekeket. Korábban még felvételi vizsgák is voltak, de az idéntől az iskolának semmiféle szűrő rendszere nem lesz.

E: Hány jelentkező van évente, és hány gyereket tudnak felvenni?

L. P: Nálunk eddig minden évben minimum egy osztálynyi, tehát 30–35 gyerekkel több jelentkezett, sőt, tavaly három osztállyal több gyerek jelentkezett mint amennyit felvettünk.

Ez még valami szűrést jelentett. Vannak azonban olyan szakközépiskolák, ahova annyi tanuló sem jelentkezik, mint amennyi hely van. Nálunk sem nagy a szűrés, de ezeknél az iskoláknál nagy a gond, hogy valahogy beteljenek a felkínált helyek.

E: Szelektálnak-e a felvételnél, és milyen eszközöket alkalmaznak?

L P: Eddig volt szűrés. Tavaly aszerint, hogy ki ment humánra és ki ment reálra, volt egy matematika és egy anyanyelvi szűrőtesztelés. Ezek azért a képességvizsga eredményeket helyezték. Ezzel lehetett módosítani, hogy ne hagyjuk ki azokat a tehetségeket, akik valami oknál fogva nem értek el túl jó középátlagot. De most már nincs ilyen. Most a képességvizsgálóval és a médiák átlagával jönnek az általános iskolából. Meghirdetjük a 150 helyet, jelentkezik mondjuk 170 tanuló, az előírt szabály szerint átlagot számolnak, a 150.-nél meghúzzák a vonalat. Aki azon alul esik, az lehet, hogy jobb, lehet, hogy sokkal inkább itt volna a helye, de mivel nekünk semmilyen rálátási lehetőségünk nincs arra, hogy a számokon túl lássuk őket, vagy egyáltalán tesztelhesük, ezt el kell fogadnunk. Hogy ez után milyen eredményeik lesznek, azt csak 1–2 év után lehet megmondani.

E: Van-e protekció a felvételnél?

L P: A mi iskolánkban ilyen nincs. Nem azt mondom, hogy nincs kolléga gyermek, vagy valaki, aki után szólnak, de azt szoktuk mondani, ha nem teljesíti a követelményt, nem tudunk tenni semmit.

E: Milyen a tanulók motiváltsága, milyen tanulmányi eredményeket érnek el?

L P: A motiváltságot sok komponens teszi ki. Egészséges versenyszellem néhány osztályban van. Azért mondom, hogy egészséges, mert van az úgynevezett törtető szellem, azt én nem szeretem, mert ott mindenképpen a jegyekért harcolnak. De az egészséges versenyszellem jó. Vannak informatika osztályok, matematika osztályok, ahol hagyományá alakult, hogy teljesíteni kell. Ezekbe az osztályokba kerülnek be a relatíve legértelmesebb gyerekek. Ha a tanári gárda jól a körmükre néz, akkor elég szép eredményeket lehet a velük elérni. Szinte teljes a bejutás felsőfokra egy ilyen osztályból.

E: Mik a legfőbb problémák a tanulókkal, vannak-e fegyelmi gondjaik?

L P: Fegyelmi gondjaink vannak, főleg az óralátogatást illetően. Nagyon sok tanuló szereteti kihasználni a szabályok adta lehetőségeket, sajnos könnyen kapnak orvosi igazolást, felmentést. Másrészt vannak szülők is, akik falaznak a diáknak, igazolást adnak akkor is, amikor nem kéne. Ez olyan szempontból érthető, hogy egy szülő, aki látja a gyermekét, hogy mennyit dolgozik, az néha-néha megsajnálja azt a fáradt gyermeket, és ad egy igazolást, hogy beteg volt. Ezek kirívó esetek, de eléggé ismétlődnek, úgyhogy ez nagy gond. Egészen kirívó eset az utóbbi hat évben szerencsére csak egy vagy kettő volt. Olyankor sajnálatos módon az iskolából való eltávolításra került sor. Ezek igazán kirívó esetek voltak, súlyos fegyelmi kihágások, egy eléggé ismétlődő lopás, meg egy másik olyan tett, ami az iskolából való eltávolítást igényelt. Az iskola fegyelme, az anyaországi és az országban levő iskolákat tekintve, jónak tekinthető. Kitűnőnek semmiképpen nem mondanám, kicsit távol állunk ettől.

E: Milyen felsőfokú intézményekbe milyen eséllyel sikerül bekerülniük a tanulóknak?

L P: Most már a skála bővült, orvosira, közgazdaságra, különböző tanári pályákra kerülnek. Most már talán a jog is kezd nőni, ott mindeddig nem volt magyar szakosztály. Most, hogy a Babes-Bolyain bevezették az anyanyelven való tanulás és felvételi biztosítását, talán javult a helyzet. Nagyon sokan mentek idegen nyelvet tanulni. Van egy olyasmi is, hogy később sokan elhagyják a pályát, és elmennek fordítónak, vagy más intézményekhez, és nem pedagógusként folytatják a tevékenységet. Visszaesett valamelyest a reál pályák vonzása, gondolok itt arra, hogy matematika-fizikusból, fizika-kémikusból telítettség van. 70–80% bejut az első nekifutásnál, és azután pedig mindenki. Mindig 80% körül van a bejutás. Ez szerintem jónak mondható.

E: Mi történik azokkal, akik nem tanulnak tovább? Tudnak-e nekik segíteni az elhelyezkedésben?

L P: Mi nem nagyon. Esetleg megtörténik, hogy referenciát kérnek a tanulóról, olyankor ajánlólevelet adunk, vagy segítünk, de hatékonyan nem tudunk beavatkozni az elhelyezkedésbe. A tanulóink sorsát sem tudjuk követni. A találkozók az osztályfőnökök 10 év távlatából győződnek meg arról, hogy kivel mi is történt. 10 év után az iskola valamelyest visszajelzést kap arról, hogy ki hol helyezkedett el.

E: Milyen az iskola kapcsolata a szülőkkel?

L P: A szülőkkel való kapcsolatunk eléggé szervezett. Évente kétszer általános szülői értekezletet tartunk minden évfolyammal, és azon kívül az osztályfőnökök osztály szülői értekezletet is tartanak. Tehát a szülőkkel való kapcsolatunk permanens, de lehetne jobb is. Itt arra gondolok, hogy a tanároknak elég nehéz a helyzetük a családok elfoglaltsága miatt. A klasszikus családlátogatás már nem igen létezik. Ez egyrészt rossz, mert ha a tanár legalább egyszer nem látja otthon a családot, és nem ismerkedik meg a konkrét körülményekkel, akkor a nevelése sem igazán hatékony, tehát nem tud az emberre és a családra vonatkozó lenni. Másrészt az anyagi gondok megoldásába eléggé bevontuk a szülőket. Azt kell mondanom, hogy jól reagáltak erre, sokszor erőn felül is. Például sajnálatos módon hagyománnyá vált, hogy az osztálytermekek a szülői bizottságok teszik rendbe. Ők meszelgetik, és a bútorzat felújításában is ők játszanak szerepet. A szülői közösség erősségétől, anyagi potenciáljától függ, hogy melyik osztályt lehet jobban felszerelni, mert központi alap erre már egyáltalán nincs.

E: Mennyire elégedettek a szülők az iskolával?

L P: A szülők egy része elégedett, másik része elégedetlen, sőt elmarasztalja az iskolát. Kutatást nem végeztünk, de a mindennapi élet tapasztalata azt mutatja, hogy az iskola még hírnevből adódóan, úgy-ahogy megállja a helyét.

E: Mennyiben tér el az iskola tanulói összetétele, más hasonló, nem kisebbségi iskolákétól?

L P: Itt mi vagyunk a többség. Itt a kisebbség a román ajkú lakosság. Azoknak a nagy része köztisztviselő, a hadseregben dolgozik vagy a rendőrségen. Tehát evidens, hogy nem azonos a társadalmi összetétele a két szülőcsoportnak. A mi gyerekeink sokkal szélesebb spektrumú családokból jönnek.

E: Milyen tantervek szerint tanítanak?

L P: Romániában 3 éve egy úgynevezett reformfolyamat indult, amely az oktatás egész tartalmának a megváltoztatására vonatkozik. Elkészültek az új tantervek, már magyarból is eljuttottunk a IX. osztályig, de véleményem szerint ezek az új tantervek még mindig maximalisták, tehát túlsúlyosak maradtak. Maradt a túlsúlyosság a román tanügyben, sokat akarunk. Szerintem ez nem volt igazán túl nagy megújulás. A reformtantervekhez kiírták az új tankönyveket. Most ez a folyamat zajlik országos szinten. Alternatív tankönyvek íródnak, helyenként három tankönyvből választhatunk. Mi ezeknek a fordításait alkalmazzuk, mert saját tankönyvünk még nincs. Most már a Romániai Magyar Pedagógusszövetség létrehozott egy saját kiadót, ez próbálja felvállalni a líceumi gondokat. Az I–VIII. osztályban még lefordítják a könyveket, ott még ingyenes a tankönyvkiadás, de a líceumban sajnos már nem. Nekünk arra is kell gondolnunk, hogy elfogadható tankönyvárakkal dolgozzunk, mert különben a szülőket súlyos terhelés éri, ha még a fordítás költsége is rátevéődik az amúgy is csillagászati árú román tankönyvre. Akkor a magyarul megjelenő változat szinte duplája lesz a román tankönyvnek. Most ezeket kell kivédenünk, ha lehet, anyaországi támogatással, ezért hoztuk létre a saját kiadót.

E: Van-e az iskolának, és a pedagógusnak beleszólása abba, hogy milyen tantervet használ?

L P: A tantervbe nincs, tehát a tanterv egységes, itt nincs alternatív tanterv. Tehát egy tanterv van, de a tanterven belül van alternatív lehetőség. Vannak opcionális tantárgyak és vannak

kötelező tantárgyak. A törzsanyaghoz tartozó tantárgyak óraszámát kötött, de van megadott intervallum, van mozgástér. Így lehet aztán elkészíteni a saját tantervet. Ez egy nagy gond, most tanuljuk igazán ennek a módszertanát. Hogy lehet ezt jól, okosan csinálni, anélkül, hogy túlterheljük a tanulókat. Mert ha minden opcionálisan be akarunk vinni, akkor 37–38 órát kell elosztani az öt napra, az hét óra, nyolc óra lenne naponta. Az lehetetlen. Éppen lehetséges, csak ki bírja fizikailag?

E: Milyen tankönyveket használnak?

L P: A székér megelőzte a lovakat, mert mielőtt meg lettek volna a tantervek, azelőtt már megíródtak az alternatív tankönyvek. Ez egy olyan időszak volt, amikor csak úgy elkezdtek tankönyveket írni az emberek. Hatalmas pénzeket költöttek el alternatív tankönyvekre. Szerintem ennek egy haszna biztos volt, mert a tankönyvírásban gyakorlatra tettek szert az emberek. Utána megjelentek a tantervek, és most már alternatív tankönyveket csak a minisztérium engedélyével, és ezeknek a tanterveknek a tiszteletben tartásával lehet írni. Ezek a tankönyvek a tavasszal bemutatásra kerülnek, abból a tanár választ, és azt ajánlja a diáknak.

E: Tebát nem az iskola vezetősége dönt, hanem a tanár?

L P: Igen, a tanár. A tanár javasolja, illetve ahol több tanár van egy katedrán belül, összedugják a fejüket, és ők döntenek el. Tulajdonképpen lehetséges az is, hogy egy évfolyamon belül két különböző tankönyvből tanuljanak. Csak legyen most már mindenkinek három választási lehetősége, mert tavaly még egy sem volt. A 9.-esek tankönyv nélkül mentek bele az évbe, magyar tankönyvek nem voltak, a régiakat kellett használni, nem volt új tanterv sem.

E: Beszéltek arról, hogy két számítógép-terem van az iskolában. Milyen típusú gépek vannak, mire használják őket?

L P: Egyrészt vannak nálunk kimondottan informatika profilú osztályok, ezeknek a gyakorlatra folyik ott. Azon kívül a filológia osztályokban és reál osztályokban is megkezdtek a gépezés tanítását, ami opcionális tantárgy. Így nálunk reggeltől estig foglaltak a számítógépek. Ezen kívül az iskola fenntartása érdekében tanfolyamot hirdettünk egy magáncéggel karöltve, és ezeknek a tanfolyamoknak a bevételeiből próbáljuk fejleszteni a géplabort.

E: Honnan és milyen formában kapták a számítógépeket?

L P: Ezeket majdnem kivétel nélkül alapítványi támogatásból kaptuk, Sorossal kezdődött, utána a Rien-i társaság adott, akkor egy német alapítványtól is kaptunk, és egy gépet kaptunk a megyei tanfelügyelőségtől is.

E: Mennyiben tér el az iskola taneszközökkel való ellátottsága más román iskolákétól?

L P: A Marin Preda iskolától biztosan eltér, mert azt felszerelték modern eszközökkel, de egy másik hagyományos román iskolától logikus, hogy nem tér el. A mi megyénkben a román iskolától eltér, de ez azért van, mert itt a román iskolákat felüldorálják.

E: Például a Goga liceumnak sokkal több és jobb számítógépei vannak?

L P: Azt nem tudni, de ők mindezt állami alapból kapták, tehát nem saját maguk szereztek. Hatalmas összeget kapnak a hivatalos csatornákon kívül is. Ez már nem titok, ezt már mindenki tudja, nem közhiedelem. Ők külön utakon a minisztériumtól egyenesen is kapnak támogatást, és mégsem elég.

E: Milyen következményei vannak a kisebbségi létnek az anyagi támogatásban és a tárgyi feltételekben?

L P: Azt hiszem, hogy a tárgyi és személyi feltételekben nem nagyok a különbségek. Nekünk az anyaország támogatásával bizonyos kompenzációk jöttek be, tehát egyes iskolák még előnyt is élveznek más normál iskolákhoz képest. Nagy különbség csak itt van, a mi megyénkben, ahol egy-két román iskola van és azt szupradorálják. A többi román iskola, a mi szintünkön van, vagy még alatta. Ha a nagy román megyéket veszem, akkor ott egy-két

szuper iskolától eltekintve az állami iskolák helyzete rosszabb, mint nálunk, úgy anyagi, mint személyi feltételekben. Viszont a kisebbségi oktatás a szórványban minősíthetően rosszabb. Ott a tárgyi feltételek és a személyi feltételek rosszabbak, mint itt. A Partiumban pedig éppen senki sem figyel rájuk, ott asszimiláció van.

E: Jobb-e ez az iskola attól, hogy kisebbségi, vagy rosszabb?

L. P: Semmiképpen nem rosszabb. Talán jobb, mert tudjuk, hogy a kisebbségnek többet kell felmutatnia ahhoz, hogy ugyanoda eljusson mint a többség.

E: Miben vannak a kisebbségi iskola előnyei és a hátrányai?

L. P: Az előnye mindenképpen az, hogy ebben a közegben mégiscsak felkészülhet a kisebbségi létre az ember. Ha valaki más nyelvű iskolába jár, akkor hátrányos helyzetbe jut nemzetiségi szempontból. Feltétlenül azt tartom elsődlegesnek, hogy az ember megalapozza a tudását az anyanyelven. Ezt én mindig is vallottam, akkor is, mikor nem volt szabad. Akkor van mihez viszonyítani, ha megfelelő tarisznyát kap az ember. Én azt az utat tartom járhatónak, hogy a gyerek középfokú képzést, sőt ha lehet, a felsőfokú képzést is anyanyelven kapja. Mindamellettt tanulja meg az állam nyelvét, de az tőle függ, hogy milyen szinten és milyen módon tanulja meg. Én pl. soha nem jártam román tannyelvű intézetbe. Magyarul végeztem a főiskolát, magyar egyetemre jártam. Csak egy tantárgyat tanultam románul, a matematika történetét. Ezen kívül végig magyarul tanultam, de ebből semmiféle nehézségem nem volt. Bukarestben a minisztériumban is meg tudtam állni a helyem a román nyelvtudásommal, és a megyei tanfelügyelőségen is.

E: Okoz-e valamilyen szempontból problémát az iskolának az, hogy a nemzeti kisebbség oktatását végzi?

L. P: Egy tömb megyében nem okoz gondot, de a szórványban egy iskolának nehéz elszigetelten léteznie. Ezért tartjuk fontosnak a testvéri kapcsolatokat ezekkel az iskolákkal. Ne csak anyaországi iskolákkal legyen kapcsolata egy ilyen gimnáziumnak, hanem a belső kohézió érdekében tartsunk szerves kapcsolatot a nagyváradi iskolával is. Tudja, hogy léteztünk, tudja, hogy hozzánk fordulhat, hogyha valamilyen tantervi, vagy akár milyen más gondja van. A Romániai Magyar Pedagógusszövetségnek ebben látom a feladatát. A történelemben először sikerült szövetségbe hozni ezeket a tanárokat, akik eddig elszigetelten, esetlegesen találkozhattak egymással. Most Erdélyben létezik ez a szövetség, amely tájékozódik és segít, természetesen ereje függvényében. Az is példátlan, hogy felvállalja a továbbképzéseket, akadémiai hoztunk létre, az évközi továbbképzések permanenssé váltak. Ezek mind olyan vívmányok, melyek az oktatás minőségét hivatottak elősegíteni.

E: Okoz-e a kisebbségi helyzet konfliktust valakikkel?

L. P: Hát konfliktust okoz, mert ugye, itt volt a nagy Pruteanu mester, akit mindenki ismer a régióban. Ez az úr, amikor itt volt, elég sok gondot okozott nekünk. Aztán mi megtanítottuk neki a leckét, de úgy látszik, nem tanulta meg eléggé. Mikor elment, agyba-főbe dicsért minket, látta a konkrét valóságot, nem tudott mást mondani. Órákon vett részt, betekintést nyert, látta, hogy itt jó színvonalon beszélnek a román nyelvet. Utána meg azt nyilatkozta, készakarva hoztuk ide, hogy félrevezessük őt. Holott ő jött ide, abszolút hívatlanul. Ebből is látszik, hogy milyen hazug ember. Sajnos nem ez az egyetlen ilyen példa. Ezek konfliktust teremtő emberek. Vannak újságok is, amelyek ezt terjesztik, helyi, megyei jellegű újságok, TV-adók, a sovén-nacionalista propagandának az eszközei. Ha valaki egyszer majd elfogulatlanul elemzi ezeket, független szemszögből, akkor kimutatható lesz, hogy mennyi kárt, mennyi konfliktust teremtettek adásaikon keresztül. Így teremtődnek a konfliktusok. Egyébként mi itt nyugodtan vagyunk a Gogával. Ha valami van, meghívjuk egymást, de különben éli mindenki a maga életét. Az életben találkozunk, nem kell a testvériséget erőltetni.

Akkor vagyunk igazán egymás mellett, ha tiszteljük egymást, és mindenki élheti a maga szabad közösségében az életét. Ezt nevezem együttélésnek, nem azt, hogy rákényszerítjük egymásra az olyan helyzeteket, melyek nem természetesek a másik számára. És akkor azt mondja a másik, hogy érezd jól magad, mintha itthon lennél. Hát ezt éltük meg 40 éven keresztül, hogy „itthon vagy nálam”, ugye. Hát én saját magamnál akarok itthon lenni. Ez nagy különbség, de ezt nem akarják megérteni.

E: Miben kellene megváltoztatni az iskola helyzetét?

L P: Az iskola helyzete mind személyi, mind anyagi feltételekben akkor fog változni, ha a helyi közösségek anyagi ráfordítása és erkölcsi megbecsülése egyértelműen növekedni fog. Annak a felismerésére van szükség, hogy már le kell szállni a szó szintjéről és oda kell tenni komoly összegeket. Másképp lesüllyed az egész román oktatás és köztük mi is. Ha ezt nem ismerik fel, akkor a román oktatásban visszafordíthatatlanul olyan dolgok történnek, amiket soha nem lehet igazán helyrehozni. Ilyen vészes a helyzet. Az én megítélésem szerint komoly anyagi ráfordítás kell, és az anyagi ráfordítás mellett jöhet a személyi feltételek erősítése. De addig semmi sem lesz, sem itt, sem máshol, amíg csak toldás-foldás az egész.

(Az interjút Mandel Kinga készítette)

„Lassan esik szét minden...”

Hulló István, a szabadkai Egészségügyi Középiszkola igazgatója

Educatio: Szeretném, ha bemutatná a tágabb régiót és közelebről Szabadkát, a nemzetiségi megoszlás szempontjából.

Hulló István: Lényegében a tömbmagyarság itt él Észak-Bácskán és Észak-Bánságon – azaz az északi Tisza-mentén. Szabadka város, az oktatásban és egyéb területeken is központi szerepet tölt be. Az oktatás más községekben, városokban annyira redukálódott, hogy nagyon sok középiszkola megszűnt, nem működik, Szabadkán pedig relative még nagy múltra tekint vissza és még komoly hálózattal is működik. A város 150 000 lakosú. Sok apróbb falucska található a környéken. A települést 1339-ben említik hivatalosan először mint szabad királyi várost. A századfordulón élte virágkorát, akkor volt itt egy abszolút polgári-sodó réteg és erős ipar. Pl. az első villamos itt volt az országban, de 1972-ben megszűnt. Nálunk hét középiszkola van, tehát az egészségügyi, a gépészet és elektrotechnikai középiszkola, aztán a közgazdasági szakközépiszkola, ebbe a közgazdaságiba tartozik még a szakács, cukrász, vendéglátás. Azután a vegyészeti technológia, és ide tartozik az élelmiszeripar, és a varrónőképzés. Azután az építő- és nyomdaipari középiskolánk, 2000 diákkal, itt ácsok, kőművesek, vannak építészeti profilok, illetve a nyomdaiparra képezik a diákokat. Nálunk a középiszkolai képzés az iskolákban három vagy négy év alatt történik. A háromévesek a szakmunkásképzők, a négyévesek pedig inkább nevezhetők szakközépiszkoláknak. A négyévesről lehet továbbtanulni egyetemen, főiskolán, a háromévesről nem. Aki oda iratkozik, az befejezte tanulmányait. Középiszkolai szinten lehet különböző specializációkat választani, nálunk, pl. röntgen-technikust, ez az ötödik fokozatnak felel meg, hatodik a főiskola. Szabadkán van főiskola is, az óvónőképző, azután az elektro-technikai, építészeti főiskola, és vannak egyetemek is. Idéntől van magyar nyelven is tanítóképző. Nálunk a tanítószághoz egyetemi végzettség szükséges. Ez a hetedik fokozat. Eddig Zomborban létezett csak ilyen, Szabadkán négy éve megszűnt a tanítóképző. Zomborba helyezték át. De az önkormányzat kiharcolta és visszakertült ide minisztériumi jóváhagyással. Azután van építészeti, közgazdasági egyetem, mezőgazdasági főiskola is természetesen. Lényegében közel állunk ahhoz, ahogy